

ЛІНГВОКУЛЬТУРОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ ТЕРМІНІВ ЮРИДИЧНОЇ СФЕРИ З АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

У статті розглянуто питання лінгвокультурологічних особливостей перекладу англomовних термінів юридичної сфери, що позначають правові реалії України, США та Англії. Окреслено основні перекладацькі труднощі, які можуть виникати під час роботи з юридичними документами.

Ключові слова: юридична термінологія, термін, переклад, лінгвокультурологічні особливості, еквівалентність.

Постановка проблеми. Сучасний стан розвитку суспільства та інтеграція країн з різними правовими системами порушує низку питань, які пов'язані з перекладом юридичної термінології, що відображає правові поняття як для юристів, так і перекладачів.

Дослідницький інтерес до проблеми юридичного перекладу зумовлений розвитком міжнародних відносин, збільшенням обсягу правового регулювання, розширенням термінологічного апарату права. Зростає обсяг роботи з юридичними документами, що написані англійською мовою, та все частіше постає потреба грамотно скласти ці документи або перекласти юридичні терміни з англійської мови на українську, або навпаки. Безумовно, говорячи про якісний переклад, мається на увазі дотримання адекватності перекладу термінів, а також вивчення їх лінгвокультурологічних особливостей, що позначають правові реалії правових систем різних країн та дозволяють більш ефективно здійснювати їх переклад.

Аналіз досліджень і публікацій. Проблемою юридичного перекладу останнім часом займалися такі науковці як В. В. Алімов [1], С. М. Андріанов [2], В. С. Слепович [3], Е. В. Щепотина [4] та інші. Проте питання адекватності перекладу юридичних термінів та їх лінгвокультурологічних особливостей потребує подальшого вивчення, оскільки таке питання наразі є ще недостатньо висвітленим у сучасному перекладознавстві.

Формулювання цілей статті. З огляду на вище зазначене метою цієї статті є визначення питання лінгвокультурологічних особливостей англomовних термінів юридичної сфери, що дозволяють більш ефективно здійснювати їх переклад, а також висвітлення основних труднощів, які можуть виникати під час перекладу юридичних термінів з англійської мови на українську та навпаки.

Виклад основного матеріалу. Особливості взаємозв'язку мови та права з давніх часів цікавлять як мовознавців, так і правознавців. Практика перекладу юридичних термінів застосовувалась ще з давніх давен під час укладання договорів між державами.

Сьогодні специфіка перекладу юридичних термінів набуває все більшого поширення, що можна пояснити розвитком нових засобів комунікації, а отже розширенням міжмовної комунікації у сфері права.

Вчені сходяться на думці, що однією з актуальних стає проблема розуміння юридичного терміну при перекладі, адже для досягнення адекватного перекладу, а саме перекладу, що “не припускає порушень структури оригінального терміну” [5], необхідно володіти не тільки знаннями правових норм, юридичною термінологією, але й враховувати лінгвокультурологічні особливості, специфіку образів і пов’язаних з ними програм діяльності тих типів культур, між якими ведеться комунікація [4, с. 31].

На сьогоднішній день лінгвокультурологія є одним із провідних напрямів лінгвістичних досліджень.

На думку Хроленко, лінгвокультурологія – це філософія мови і культури, що відображається в коренях складного терміну [6, с. 51].

В. В. Красних констатує таку дефініцію: “лінгвокультурологія – дисципліна, яка вивчає прояв, відображення і фіксацію культури в мові і дискурсі. Вона безпосередньо пов’язана з вивченням національної картини світу, мовної свідомості, особливостей ментально-лінгвального комплексу” [7, с. 12].

Лінгвокультурологія має тісні зв’язки з міжкультурною комунікацією. Міжкультурний діалог допомагає виявляти національні особливості ціннісних картин світу. Вивчення культури іншої країни дозволяє швидше пізнавати особливості її мови.

Переклад юридичних термінів потребує значної бази знань перекладача та обізнаності в різних сферах діяльності і наукових галузях, враховуючи лінгвокультурологічні особливості перекладу та специфіку образів культур, між якими є комунікація. Особливо, якщо справа стосується перекладу термінів англійської мови українською і навпаки, адже Україна і Великобританія та США належать до різних правових систем. Як наголошує О. Скакун, Україна належить до романо-германської або континентальної юридичної системи, а Великобританія і США до англосаксонської. Отже, враховуючи лінгвокультурологічні особливості перекладу, юридичні документи – контракти, договори, угоди, домовленості – значно різняться за своєю структурою і відрізняються вживаною лексикою, існуючими поняттями, тощо [8, с. 49]. Так, в США судово-юридична тематика є основною складовою частиною масової культури цієї країни. Американський громадянин на підсвідомому рівні вірить в справедливість і стабільність своєї правоохоронної системи. Українським громадянам в свою чергу, для досягнення максимально наближеного і адекватного сприйняття чужої лінгвокультурологічної спільноти, необхідно стати учасником комунікативного процесу, за допомогою перекладів відповідної юридичної тематики.

Отже, переклад юридичних термінів не може бути здійснений без спеціальних знань перекладача у відповідній галузі [9, с. 12].

Як відзначають фахівці, перекладаючи англомовні юридичні терміни

важливе значення має “переклад власне юридичних термінів, значення яких в конкретних правових документах визначається лінгвокультурологічними особливостями” [10, с. 102], у зв’язку з чим виникає питання про якість перекладу.

Очевидно, що якісний переклад потребує дотримання двох основних умов: адекватності перекладу та еквівалентності термінів. Адекватність вимагає “відтворення в перекладі функції вихідного повідомлення” [5], в той час як під еквівалентністю розуміють максимально можливу лінгвістичну близькість термінів оригіналу і перекладу.

При цьому завдання перекладача ускладнюється тим, що він повинен не просто передати інформацію, а й зрозуміти сенс висловлювання, враховуючи лінгвокультурологічні особливості створення конкретного терміну.

Еквівалентом вважають сталу лексичну відповідність, яка повністю співпадає зі значенням іншомовного терміну [5]. Відзначимо, що досягти абсолютної еквівалентності (тотожності) при перекладі не завжди можливо. Причинами цього французький лінгвіст і перекладач Ж. Мунен вважає в “несумісності «картин світу», створюваних мовами; і, нарешті, в розбіжностях самої реальності, культури й цивілізації носіїв різних мов” [11, с. 4]. Наприклад, в англійському праві в окрему галузь виділяється “*land law*”, що може перекладатися як “земельне право”, але відповідно до тлумачення британського словника [12] це не зовсім правильно. Слово *land* в англійській юридичній термінології означає не тільки ділянку землі, але і будівлі, що знаходяться на ній, тобто нерухомість в цілому. У праві України немає окремої галузі, яка регулювала б подібного роду відносини. Тому, перекладаючи термін *land law*, правильніше було б використовувати переклад “право, що регулює операції з нерухомістю”.

За відсутності еквівалентного відповідника у мові перекладу, на думку С. В. Гриньова [13], можливі такі прийоми перекладу:

– транскодування (передача звукової та/або графічної форми слова вихідної мови засобами алфавіту). У “English-Ukrainian Law Dictionary” [14] такий принцип застосований до таких термінів: *coroner* – коронер (слідчий, що розслідує смерті, які мають незвичайні обставини); *felony* – фелонія (категорія тяжких злочинів, що за ступенем небезпеки знаходяться між зрадою та місдімінором); *misdemeanor* – місдімінор (категорія найменш небезпечних злочинів, що межують з адміністративними правопорушеннями).

– калькування (дослівний або буквальный переклад): *lawgiver* – законодавець, *householder* – домовласник, *manpower* – людські ресурси;

– переклад іншомовного терміну за допомогою описового звороту: *abator* – особа, що незаконно заволоділа чужим спадковим майном.

Іншим прикладом відсутності еквівалентів термінів в правових системах України, Великобританії та США є переклад українського терміну “юрисст”. У тлумачному словнику української мови [15] слово “юрисст” – це фахівець з правознавства, юридичних наук; практичний діяч у галузі права.

“Longman Dictionary of English Language and Culture” [12] дає таке тлумачення терміну “*lawyer*”:

lawyer n 1. is the most general word for talking about someone who either represents people in a court of law or advises people about legal problems. Lawyers sometimes do legal work that is related to only one particular area of the law, such as medical cases, or company law, or they can do general work for many different types of legal cases. In the US, a lawyer can also be called an attorney which means exactly the same. The word counselor is also used in the US to mean a lawyer, especially one working in a court of law, and it can be used as a title when speaking to a lawyer in court. In the UK, a lawyer who represents someone in court is called a barrister and a lawyer who mainly works in an office is called solicitor, and these two types of lawyers have different training;

advocate n 1. ScotE law a lawyer who speaks in defense of or in favour of another person in court;

barrister n especially in England and Wales, a lawyer who has the right of speaking in the higher courts of law;

solicitor n 1 (especially in England) a lawyer who gives advice, does the necessary work when property is bought and sold and speaks especially the lower courts of law. In 1992 it was decided that solicitor could also argue cases in the higher courts, which formerly only were able to do;

attorney n AmE a lawyer. Lawyers in the US have to be licensed by the state in which they practice, which allows them to practice in courts, but not necessarily in other states.

З цих дефініцій випливає, що різниця між еквівалентами терміна “*юрист*” полягає не тільки в його приналежності до певної правової системи (зокрема, до системи англійської, американського українського права), а й у виконуваних юристом функціях, а отже і в лінгвокультурологічних способах перекладу юридичного терміну. Так, наприклад, термін “*юрист*” у правовій системі України означає фізичну особу, яка має професійні правові знання у галузі юридичних наук, у той час як в англійських країнах терміни *lawyer*, *advocate*, *barrister* і *counselor* позначають юриста, головним обов’язком якого є представлення прав обвинувачених або позивачів у суді.

Ураховуючи те, що переклад юридичних термінів включає переклад з однієї правової системи в іншу, особливу увагу слід приділяти проблемі адекватності та еквівалентності, адже юридичні терміни розвиваються в різних соціально-культурних та історичних умовах та в більшості випадків між ними немає повної еквівалентності.

Вищеподані приклади свідчать про те, що переклад юридичних термінів може змінюватися, в залежності від його лінгвокультурологічних особливостей, що може проявлятися через підбір перекладачем різних еквівалентів, що відображають культурно-історичну своєрідність законодавчих систем України, Англії та США.

Висновки. Отже, питання лінгвокультурологічних особливостей перекладу англійських термінів юридичної сфери дозволяє зробити висновки, що переклад юридичного тексту викликає багато труднощів,

пов'язаних із своєрідністю юридичної мови, її лінгвокультурологічними особливостями та різницею в законодавчих системах, що позначають правові реалії різних країн. Переклад юридичних термінів потребує значної бази знань перекладача та обізнаності в різних сферах діяльності та наукових галузях, враховуючи специфіку образів культур тих країн, між якими існує комунікація. Неадекватний переклад з однієї мови на іншу може створити певні перешкоди у використанні іншомовного юридичного документа та конфлікти між державами, тому подальші дослідження з цієї теми є актуальними та продуктивними для більш докладного вивчення.

Бібліографічні посилання

1. Алимов В. В. Юридический перевод. Практический курс. Английский язык / Вячеслав Вячеславович Алимов. – М.: Едиториал УРСС, 2004. – 160 с.
2. Англо-український юридичний словник: Близько 75000 термінів / упоряд.: С. М. Андрианов та ін.; за ред. Л. І. Шевченко. – К.: Арії, 2007. – 552 с.
3. Слепович В. С. Деловой английский. Business Communication: Учеб. Пособие / Виктор Самойлович Слепович. – М.: „ТетраСистемс”, 2002. – 256 с.
4. Щепотина Е. В. Лингвокультурные факторы перевода юридического текста / Елена Валерьевна Щепотина // Язык, коммуникация и социальная среда. – Воронеж: ВГТУ, 2002. – Вып. 2. – С.109-116.
5. Словник лінгвістичних термінів / Упоряд.: Д. І. Ганич, І. С. Олійник. – К.: Вища школа, 1985. – 360 с.
6. Хроленко А.Т. Основы лингвокультурологии / А. Т. Хроленко. – М.: Флинта, 2009. – 184 с.
7. Красных В. В. Этнопсихоллингвистика и лингвокультурология: Курс лекций / В. В. Красных. – М.: ИТДГК «Гнозис», 2002. – 284 с.
8. Скакун О. Ф. Теорія держави і права: Підручник / О. Ф. Скакун. - Х.: Консул, 2005 – 656 с.
9. Комиссаров В. Н. Теория перевода (лингвистические аспекты): Учеб. для ин-тов и фак. иностр. яз. / В. Н. Комиссаров – М.: 2004. – 56с.
10. Бесараб Т. П. Особливості перекладу юридичної термінології США та Великобританії / Бесараб Т. П., Павлюк М. М. // Сбірники наукових робіт НТУ «ХПІ»: Проблеми та перспективи формування національної гуманітарно-технічної еліти No 28-НТУ «ХПІ», 2010. – С. 421-437.
11. Комиссаров, В. Н. Общая теория перевода. Проблемы переводоведения в освещении зарубежных ученых: учеб. пособие / В. Н. Комиссаров. – М.: ЧеРо, 2000. 136 с.
12. Longman Dictionary of English Language and Culture. England, 2005.
13. Гринев С. В. Введение в терминоведение. – М., 1993. – 309 с.
14. English-Ukrainian Law Dictionary. Близько 120000 слів: у 2-х томах / Уклад. М. І. Балла. – Київ: Освіта, 1996. – 1464 с.
15. Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод. і допов.)/ Уклад. і голов. ред. В. Т.Бусел. — К., Ірпінь: ВТФ «Перун», 2005.
16. Mellinkoff D. The Language of the Law / David Mellinkoff. – Boston: Little, Brown and Co, 1963. – 526 p.

Kovalevska O. V. Linguistic and cultural peculiarities of Legal Texts Translation from the English language.

The article considers linguistic and cultural peculiarities of the legal texts translation. The attention is paid to the specific lexis common to legal documents, legal terminology, as well as the features of translation of legal terms, which

denote the legal realities of Ukraine, the USA and Great Britain. The main problems of translation of legal documents are described.

The work focuses on the investigation of special law vocabulary in English, which gives the opportunity to describe the integral picture of the legal language at the modern stage of the English language development, as well as issues concerning the process of formation and functioning of terms. The legal language is characterized by a specific set of terms.

However, irrespective of language, the major part of its distinctive features and peculiarities are explained by the influence of historic, linguistic and cultural factors on the language community. Deep knowledge of legal language and proficiency in legal terminology of both languages are the main factors providing the effective intercultural communication of legal professionals in the process of international cooperation. Therefore, it is of utmost importance to understand that one should not translate from a legal language into the ordinary words of the target language but into the legal terminology of the target language.

Keywords: legal terminology, term, translation, linguistic and cultural peculiarities, equivalence.

УДК 37.026.5:81-13

Колесник А. В.
кандидат філологічних наук
*Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ*

ВИХОВНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ФІЛОЛОГІЧНИХ ДИСЦИПЛІН У ВИЩІЙ ШКОЛІ

У статті аналізуються основні засоби досягнення виховного впливу на особистість та роль філологічних дисциплін у цьому процесі, зокрема мови як головного засобу встановлення діалогу викладача зі слухачем.

Ключові слова: мова, мовлення, філологічні дисципліни, виховання.

Освіта і виховання – категорії, які міцно пов'язані одна з одною. Нині вища школа здійснює різнобічну підготовку студента – як професійну, так і особисту, що передбачає формування життєвих настанов, переконань, ціннісних орієнтирів майбутніх фахівців, формування духовного світу особистості. Усе це є завданнями професійного виховання, яке включає в себе освіту та не може здійснюватись поза національним, патріотичним вихованням особистості.

Метою статті є аналіз методик і засобів виховання у вищій школі, зокрема при підготовці працівників національної поліції для досягнення комплексного освітньо-виховного результату.